

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Mäkinen, Katja

Title: Kulttuuriperinnön paikka, aika ja tyyli : Autoetnografinen minikenttätyöpilotti Napierin art deco -festivaalilla, Tremains Art Deco Festival, Napier, Uusi-Seelanti, 18.–21.2.2016

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Mäkinen, K. (2016). Kulttuuriperinnön paikka, aika ja tyyli : Autoetnografinen minikenttätyöpilotti Napierin art deco -festivaalilla, Tremains Art Deco Festival, Napier, Uusi-Seelanti, 18.–21.2.2016. *Elore*, 23(2).
<http://www.elore.fi/kenttatyoraportti-kulttuuriperinnon-paikka-aika-ja-tyyli/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Kenttätutyöraportti: Kulttuuriperinnön paikka, aika ja tyyli

Autoetnografinen minikenttätutyöpilotti Napierin art deco -festivaalilla

Tremains Art Deco Festival, Napier, Uusi-Seelanti, 18.–21.2.2016

Katja Mäkinen

Joka vuosi helmikuussa Napierissa vietetään [art deco -festivaalia](#). Napier liitettiin vuonna 2008 Unescon alustavalle maailmanperintölistalle, jonka mukaan missään muualla maailmassa ei ole parempaa art deco -aluetta. *Euroherit*-hankkeessa tutkimme samantyyppistä instrumenttia eli Euroopan unionin kulttuuriperintötunnusta. Tällaisen kulttuuriperintökohteen havainnointi omasta turistin näkökulmastani antoikin pohjaa suunnitella ensi vuoden kenttätöitä EU:n nimeämissä kulttuuriperintökohteissa. Osallistuin art deco -keskuksen opastetulle kiertokävelylle, joka kesti kolme tuntia ja vartin ja sisälsi puolen tunnin johdantoluennon. Lisäksi havainnoin tapahtumaa perjantai- ja sunnuntai-iltapäivään.

Ensimmäisenä koulupäivänä kesäloman jälkeen, aamupäivällä 3.2.1931, tapahtui Hawkes Bayn alueella maanjäristys, jonka voimakkuus oli 7,9 Richterin asteikolla ja joka kesti 2,5 minuuttia. Maanjäristys ja sitä seuranneet tulipalot tuhosivat Napierin keskustan lähes kokonaan. Järistys muutti rantaviivaa niin, että kaupungin edustalla ollut sisälahti katosi ja uusi maa-alue nousi merestä. Järistyksessä kuoli yli 250 ihmistä, ja tuho ulottui myös läheiseen Hastingsin kaupunkiin. Koko liikekeskusta eli pankit, kaupat ja muut yritykset rakennettiin uudestaan 2,5 vuodessa. Kun jälleenrakennus valmistui, Napieria nimitettiin maailman nuorimmaksi kaupungiksi.

Art deco -festivaalin ohjelma pursuilee tanssiaisia, illallisia, aamiaisia, teekutsuja, opastettuja kierroksia, elokuvia, konsertteja, lasten tapahtumia, luentoja, tanssitunteja, kirpputoreja. Tarjolla oli sekä maksullista että ilmaista ohjelmaa. Viikonloppu huipentui sunnuntaina picniciin meren rannalla Marine Paraden tuntumassa. Parhaat picnic-rakennelmat palkittiin, ja ihmiset olivat todella nähneet vaivaa. Mukaan oli otettu aurinkovarjoja ja telttakatoksia, pöytiä, tuoleja, mattoja, kukkia, hienoja astiastoja, tarjoiluvaunuja ja jopa piano. Napierin art deco -viikonlopussa materiaallinen ja immateriaalinen kulttuuriperintö yhdistyvät. Tapahtuma pidetään historiallisessa kaupungissa, joka arkkitehtuurinsa vuoksi on kulttuuriperintökohde. Art deco -festivaali puolestaan on immateriaalista kulttuuriperintöä, jossa keskeistä ovat sosiaaliset käytännöt, historia ja osallistujien kokemus (del Barrio ym. 2012).

Kuvat: Katja Mäkinen

Sharon Zukin (2012) tarkastelee urbaanin kulttuuriperinnön sosiaalista tuottamista amsterdamilaisen ostoskadun kautta. Ostoskatu voi hänen mukaansa luoda paikallisentiteettiä ja yhteenkuuluvuudentunnetta estetiikan, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kollektiivisen muistin kautta. Zukinin analyysiä seuraten pohdin tässä raportissa, kuinka

Napierin art deco -viikonloppu osallistuu urbaanin kulttuuriperinnön sosiaaliseen tuottamiseen ja paikallisidentiteetin ja yhteenkuuluvuudentunteen luomiseen ja kuinka estetiikalla, sosiaalisella vuorovaikutuksella ja kollektiivisella muistilla on siinä keskeinen rooli.

Tyyli: art deco paikan identiteettinä

Napierissa ei missään vaiheessa tehty tietoista päätöstä rakentaa kaupunki art deco -tyyliin. Art deco vain oli tuon ajan tyyli, vaikka nimitystä alettiin käyttää vasta paljon myöhemmin. Sittemmin tämä kansainvälinen tyyliuuntaus on muodostunut koko kaupungin identiteetiksi. Näin paikallisuus liittyy globaalin kanssa, vaikka Napierin art deco -perintö ja -festivaali ovat hyvin paikallisia ja voidaan sijoittaa muutamaan kortteliin.

Jälleenrakennusta ohjasi kolme periaatetta: oli rakennettava nopeasti, edullisesti ja turvallisesti. Vain yksi- tai kaksikerroksisia taloja sai rakentaa, ja helposti irtoavia koriste- ja koristeluja tuli välttää, sillä viktoriaanisten ja edvardiaanisten talojen putoilevat ulkokoristelut olivat maanjäristyksessä koituneet monen kohtaloksi. Jälleenrakennuksen yhteydessä katuja levennettiin ja sähköjohdot ja kaapelit kaivettiin maan alle, joten yleisvaikutelmasta tuli siisti ja avara. Kierroksella näkyi eri tyylien liittyminen ja art decon muuntuminen yhä pelkistetyimmäksi.

Art deco heijasteli sotienvälisen ajan dynaamisuutta ja tulevaisuudenuskoa ja 'nosti ylös sodasta'. Art decon tulevaisuudenusko näkyy auringonnousu-motiivissa, joka kuvaa uuden aikakauden sarastusta uuden vuosisadan alussa. Samaa viestittävät myös suihkulähde ja porrasmaisesti kohoava *ziggurat*. Pilvenpiirtäjämuodot ja erilaiset 'vauhtiviivat' kertovat teknologian, edistyksen ja vauhdin ihailusta.

Myös Art Deco Festivalin ohjelmasta löytyy erilaisia kulkuvälineitä sekä lentonäytöksiä ja saippualaatikkoautokisoja. Vanhat autot ja polkupyörät näkyivätkin vahvasti viikonlopun katukuvassa. Vauhdin ja teknologian ihailu näkyi virtaviivaisena muotoiluna, jota sovellettiin niin junissa, laivoissa kuin pölynimureissakin. Niistä se siirtyi myös rakennuksiin, esimerkiksi Marine Deco -tyylissä rakennuksiin sovellettiin laivoissa käytettyjä ratkaisuja. Neonvalot vuonna 1937 rakennetussa kaupunginteatterissa edustivat uutta teknologiaa.

Festivaalilla art deco -tyyli ei rajoittunut rakennuksiin, vaan se oli läsnä ennen kaikkea ihmisten päällä. Melkein kaikki vastaantulijat olivat charleston-asuissa, merimiespuvuissa tai muissa 1920–30-luvun kostyymeissa. Iästä riippumatta pojilla oli henkselit, lippis tai olkihattu, polvihousut tai vaaleat pitkät housut, tytöillä näkyi mekkoja, hattuja, päivänvarjoja ja hansikkaita, helmet heiluivat ja höyhenet pöllyisivät.

Kulttuuriperinnön estetiikka ei heijasta pelkästään arkkitehtonista muotoa, vaan sisäisiä historiallisia sosiaalisia normeja. Pelkkä arkkitehtuuri ei anna paikalle identiteettiä, mutta estetiikan avulla kaupunkiyhteisöä voidaan kuvitella uudelleen ja sitä voidaan liittää taloudelliseen ja kulttuuriseen pääomaan nykypäivän tavoitteiden toteuttamiseksi. (Zukin 2012, 286.) ”*Art Deco has shaped our community*”, todetaan tapahtuman pääsponsorin verkkosivulla. Napier ei ole museo, vaan elävä kaupunki, jossa kulttuuriperinnön on eletävä kaupungin mukana ja taivuttava esimerkiksi turismin tarpeisiin.

Paikka: paikalliset, turistit ja yhteisöllisyys

Opas kertoi, että 1960-luvun ja 1980-luvun alun välillä muutamia ydinkeskustan art deco -rakennuksia purettiin. 1980-luvun alussa paikalliset alkoivat vastustaa art decon purkamista, ja silloin perustettiin nykyisen [Art Deco Trustin](#) edeltäjä pitämään huolta art deco -perinnöstä. Art decon arvostus ja suojelu käynnistyi siis paikallisten parissa. Nykyisin omistajia kannustetaan huolehtimaan taloistaan myöntämällä rahaa kunnostuksiin, mikäli niissä noudatetaan art deco -tyyliä. Art deco -kortteleissa oli kauppoja, joista saattoi ostaa tyyliin sopivia asuja ja muuta rekvisiittaa, ja muidenkin liikkeiden näyteikkunoissa tyyli oli esillä. Kaikesta saattoi päätellä, että paikalliset edelleen tuntevat omistajuutta kotikaupunkinsa art deco -perintöä kohtaan.

Arkkitehtuuri tuo Napieriin turisteja ympäri vuoden, mutta festivaaliviikonloppuun osallistuu vuosittain kymmeniä tuhansia ihmisiä. Sekä paikalliset että turistit ovat innolla mukana. Varmasti molempia tarvitaan, jotta myös sponsorit pysyvät innolla mukana. Turistille olisi aika nuivaa tulla tapahtumaan, josta paikalliset puuttuisivat. Sponsorit taas eivät välttämättä laittaisi rahojaan pelkästään paikalliseen tapahtumaan. Festivaalin pääsponsorina on paikallinen kiinteistövälitysyritys Tremains, joka näkyy tapahtuman virallisessa nimessä Tremains Art Deco Festival.

Vaikutti siltä, että viikonlopussa kyse ei ollut vain art deco -asiantuntijoiden muotoilemista kulttuuriperinnön esityksistä, mutta olisi kiinnostavaa tietää, missä määrin kaupunkilaiset voivat olla mukana menneisyyden kertomisessa (Murzyn-Kupisz & Dzialek 2013). Joka tapauksessa Napierissa riittää tarinoita turisteillekin jaettavaksi. Kävelykierroksella esiteltiin paitsi rakennusten ja kaupunkikuvan arkkitehtonisia yksityiskohtia ja rakentamisen vaiheita myös arkkitehteja ja muita rakentamiseen liittyneitä ihmisiä koskevia anekdootteja. Paikan tuntu (Jamal & Hill 2004) oli vahvasti läsnä.

Kulttuuriperintökohteet voivat toimia kohtaamisen ja yhteisöllisyyden paikkoina, jotka lisäävät sosiaalista pääomaa (Murzyn-Kupisz & Dzialek 2013). Opas kertoi, että kun nuoret juristit olivat kunnostamassa hankkimaansa art deco -rakennusta, joku oli marssinut paikalle kertomaan, että hänen ullakoltaan löytyvät taloon alkuperäiset ulko-ovet ja joku toinen oli vinkannut juristeja hakemaan vintiltään oviin kuuluvat lasit. Lisäksi kulttuurifestivaalien on todettu kohentavan kansalaisten yhteenkuuluvuudentunnetta (del Barrio ym. 2012). Art deco -viikonloppuna Napierin ilma olikin tiheänä sosiaalista pääomaa. Vapaaehtoiset työskentelivät oppaina, yhdistykset järjestivät kirpputoreja ja esityksiä, ja lähes joka ohjelmanumerolla oli oma yritysponsori. Vapaaehtoisia kuvataan [Art Deco Trustin](#) verkkosivulla koko säätiön elintärkeäksi selkärangaksi. Viikonlopussa eläkeikäiset näyttivät olevan enemmistönä, mutta myös lapsiperheitä, nuorten porukoita, keskenään leikkiviä lapsia ja ylipäättään kaikenikäisiä miehiä ja naisia oli mukana.

Toimiiko kulttuuriperintö Napierissa eri väestöryhmiä yhdistävänä tekijänä (Murzyn-Kupisz & Dzialek 2013), on kuitenkin kysymys, jota ei yhden viikonlopun aikana pysty selvittämään. Kulttuuriperintöä voidaan käyttää välineenä syrjäytymisvaarassa olevien ryhmien inklusion edistämiseksi (ibid.). Maorit Uuden-Seelannin saarten varhaisina asukkaina ovat osa Napierinkin identiteettiä, mutta maorikuvioita näkyy vain harvoissa Napierin art deco -rakennuksissa. Maori-seremonia aloitti art deco -viikonlopun, ja muutenkin maorikulttuuri näkyi siellä täällä viikonlopun ohjelmassa, mutta jäi epäselväksi, minkä verran maorit osallistuvat viikonloppuun ja sen järjestelyihin.

Jotta Napierin art deco -viikonloppu voisi luoda paikallisidentiteettiä ja yhteenkuuluvuudentunnetta sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta, kaikilla halukkailla on

oltava tasavertainen rooli tuossa vuorovaikutuksessa. Zukinin (2012, 283) ostoskatuanalyysiä soveltaen: vaikka identiteetin ja kuulumisen uudelleentuottaminen Art Deco Festivalin kautta voi luoda subjektiivisen autenttisuuden tunteen, tämän tunteen laajentaminen luokka- ja etnisten rajojen yli saattaa vaatia ponnisteluja, sillä autenttisuuspyrkimyksillä voidaan myös sulkea toisia ryhmiä ulos kaupungista. Jos tapahtumalla – tai art deco -perinnöllä laajemmin – halutaan tukea kaupunkiyhteisöjä luomatta sosiaalista eksklusiota, on rakennettava linkejä eri väestöryhmien välille.

Aika: paikka hengittää aikaa

Tunsiin tullessi elokuvaan tai astuneeni toiseen aikaan. Sharon Zukin (2012, 283) tulkitsee ostoskatua teatterina, jossa voidaan esittää urbaanin sosiaalisuuden ritualisoitua käsikirjoitusta, jossa on mukana sekä perinteisen, tiiviin yhteisön sosiaalista pääomaa että kulttuurista pääomaa. Myös Napierin Art Deco Festival voidaan nähdä näyttämönä, jolla paikalliset ja turistit roolivaatteissaan esittävät performansseja, jotka voimistavat 'autenttisen' historiallisen yhteisön sosiaalista tuottamista. [Art Deco Trustin](#) verkkosivun mukaan Napierissa historia herää eloon, eikä missään muualla pysty tavoittamaan tunnetta siitä, millaista oli elää 1930-luvulla.

Kulttuuriperintönarratiivissa sekä paikka että aika ovat avaintekijöitä (Jamal & Hill 2004). Napierissa tuntui, että paikka ja aika olivat yhtä: Napier *oli* yhtä kuin kuokuva kaksikymmentäluku, vaikka jälleenrakennus tapahtuikin 1930-luvun puolella. Festivaalilla tuntui selvästi se, että kulttuuriperinnössä on samanaikaisesti läsnä monta aikaa (Kirschenblatt-Gimblett 1998). Maanjäristyspäivämäärä on Napierin kulttuuriperintönarratiivin alkupiste, josta kaupungin tarinan kertominen aloitetaan. Viikonlopun luonteen määrittä kuitenkin rakennustyyliksi valikoitunut art deco, jonka kulta-aika oli 1920–1930-luvulla. Pääpaino oli iloisessa 1920-luvussa, mikä edusti Napierin jälleenrakennusta ja traumasta selviytymistä. ”Kulttuuriperinnön aika” ja ”historiallinen aika” (ibid.) eivät siis täysin vastanneet toisiaan, mutta art deco -tyylin avulla ne oli kiedottu toisiinsa ja Napieriin paikkana.

Kaupungin kulttuuriperintö sisältää arkkitehtonisen perinnön lisäksi kollektiivisesta muistista syntyvää aineetonta kulttuuriperintöä. Tämä aineeton kulttuuriperintö muodostuu sosiaalisesta jatkuvuudesta eli menneen läsnäolosta nykypäivässä, mutta toisaalta myös poissaoloista. Kollektiivinen muisti on valikoiva: koskaan ei ole mahdollista pitää esillä kaikkea menneisyydestä, vaan paljon jää väistämättä piiloon. (Zukin 2012.) Napierissa optimistisella art deco -tyylillä rakennettiin kaupunkia keskellä lamaa ja suurta tragediaa. Arkkitehtuuri ja festivaalin ohjelma kertoivat ilosta ja optimismista ja jättivät varjoonsa maanjäristyksen traumana ja katkoksen kaupungin historiassa. Maanjäristys ei silti ollut täysin poissaoleva, koska se eli tarinoissa alkupisteenä, joka kuitenkin ohitettiin nopeasti. Kuvaavaa on, että jälleenrakennus käsitteellistetään esimerkiksi [Art Deco Trustin](#) verkkosivulla uudelleensyntymänä. Tyyli ja rakennusaikakauden 'ajanhenki' määrittävät siis sitä, millaisena Napierin kulttuuriperintö nähdään ja miten sitä juhlistetaan.

Kirjallisuus

del Barrio, María José, Devesa, María & Herrero, Luis César 2012: Evaluating intangible cultural heritage: The case of cultural festivals. – *City, Culture and Society* 3: 235–244.

Jamal, Tazmin & Hill, Steve 2004: Developing a framework for indicators of authenticity: the place and space of cultural heritage tourism. – *Asia Pacific Journal of Tourism Research* 9(4): 353–372.

Kirschenblatt-Gimblett, Barbara 1998: *Destination culture: tourism, museums and heritage*. University of California Press: Berkeley, CA.

Murzyn-Kupisz, Monika & Dzialek, Jaroslaw 2013: Cultural heritage in building and enhancing social capital. – *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development* 3(1): 35–54.

Zukin, Sharon 2012: The social production of urban heritage: Identity and ecosystem on an Amsterdam shopping street. – *City, Culture and Society* 3: 281–291.

Yhteiskuntatieteiden tohtori ja filosofian maisteri Katja Mäkinen tutkii EU:n kulttuuriperintöpolitiikkaa Jyväskylän yliopistossa *Euroherit*-hankkeessa, jota rahoittaa European Research Council. Vuosina 2012–2013 ja 2015–2016 hän vieraili Aucklandin yliopistossa Uudessa-Seelannissa